

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Токарєва Станіслава Валеріївна

УДК 378+796/799+372.4+377.35

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
КОРЕКЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Карпова Елла Едуардівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Башавець Наталія Андріївна,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін;

кандидат педагогічних наук
Ткаченко Вадим Володимирович,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
старший викладач кафедри фізичного виховання.

Захист відбудеться «12» травня 2016 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопорто-франківська, 36.

Автореферат розіслано « 12» квітня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Гуманістичні перебудови в освіті, необхідність створення здоров'язбережувальних умов навчання на всіх рівнях і для всіх його учасників, спрямованість освіти на особистість учня незалежно від особливостей його розвитку зумовили перетворення і в системі вищої педагогічної освіти, що відтепер зорієнтована на підготовку вчителя, здатного до комплексного вирішення проблем виховання, розвитку та оздоровлення учнів у процесі навчання у школі.

Збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді визначено як пріоритетний напрям держави і зафіксовано в низці державних документів, зокрема в Законах України «Про вищу освіту», «Про охорону здоров'я», «Про фізичну культуру і спорт», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції «Здоров'я нації через освіту». Вимоги, що зазначено в цих документах, набувають особливої актуальності щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, оскільки зміст їхньої професійної діяльності безпосередньо пов'язаний із фізичним розвитком дітей і молоді, їхнім оздоровленням, запобіганням та корекцією відхилень психофізичного розвитку задля виховання гармонійно розвинутої особистості.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки значна увага приділяється підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, здатного до організації роботи з учнями на здоров'язбережувальних засадах. Здоров'язбережувальні умови навчання в процесі фізичної культури і підготовка майбутніх учителів до їх реалізації досліджувалися в різних напрямках: розроблено й експериментально обґрунтовано системи комплексної теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи (Л. Іванова, Я. Ніфака, І. Федуліна) та фізкультурно-рекреаційної роботи в школі (Н. Свіршук), формування їхньої підготовленості до оздоровчої роботи в ході навчально-виховного процесу (Н. Денисенко, Є. Захаріна, Ю. Мусхаріна), досліджено умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування культури здоров'я школяра (В. Бабіч, О. Ващенко, Е. Диканова, Н. Крутогорська). Здоров'язбережувальні моделі підготовки фахівців із фізичної культури презентовано в роботах Я. Бельського, Е. Вільчковського, П. Джуринського, А. Нурлибекова, О. Солтис та ін. Не дивлячись на значну кількість досліджень щодо створення здоров'язбережувальних умов навчання в процесі фізичного виховання школярів, питання підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи залишилися поза увагою вітчизняних науковців. Водночас практика засвідчує, що з кожним роком збільшується кількість дітей з особливостями розвитку, відхиленнями і межевими показниками стану здоров'я, які навчаються в загальноосвітніх школах. Відтак, наявна низка суперечностей між:

- наявністю в початковій школі учнів-однолітків із різним станом здоров'я і фізичного розвитку та відсутністю в програмі фізичної культури диференційованих засобів впливу на них;

- впровадженням у практиці початкової школи інтегрованого навчання учнів із різними показниками розвитку і стану здоров'я та невідповідністю майбутніх учителів фізичної культури до здійснення корекційно-оздоровчої роботи з ними.

Зазначені суперечності, відсутність науково-теоретичної розробки методики професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ до корекційно-оздоровчої роботи з учнями, її практична значущість зумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри дошкільної педагогіки «Професійне становлення педагога в умовах модернізації вищої освіти» (№ 0109U000188), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автором досліджено проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. Тема дисертації була затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 24.11.2011 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 1 від 31.01.2012 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати й апробувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкових класів.

Завдання дослідження:

1. Визначити й обґрунтувати сутність і структуру феномена «підготовленість майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкових класів»; уточнити поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи», «корекційно-оздоровча робота в початковій школі».
2. Виявити критерії та показники підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи і схарактеризувати рівні її прояву.
3. Визначити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.
4. Розробити й експериментально апробувати модель і методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в педагогічному вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – експериментальна методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Гіпотеза дослідження: процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи буде результативним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: розкриття у змісті навчальних дисциплін із теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації; озброєння студентів

методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використано комплекс методів, що доповнювали один одного. З метою визначення стану проблеми в теорії і практиці вищої освіти, конкретизації предмета і мети дослідження, його понятійного апарату використано методи теоретичного рівня: аналіз філософської, психологічної та педагогічної наукової літератури з проблем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності; теоретичне моделювання задля розробки моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. З метою виявлення рівнів підготовленості студентів до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, визначення педагогічних умов і розробки експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи було задіяно методи емпіричного рівня: діагностувальні (опитування, анкетування, тестування); для дослідження стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи: спостереження, тестування, вивчення навчальних планів та програм початкових класів загальноосвітньої школи із фізичної культури, аналіз продуктів діяльності студентів. Для перевірки дієвості моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх учителів до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи проведено педагогічний експеримент, представлений констатувальним і формувальним етапами. З метою впорядкування й узагальнення одержаних даних, кількісного та якісного аналізу результатів щодо ефективності експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи матеріали експериментального дослідження оброблено методами математичної статистики.

Базою дослідження були: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Херсонський державний університет. В експерименті взяли участь майбутні вчителі фізичної культури (270 осіб), які навчалися за напрямом підготовки 6.010201 – «Фізичне виховання», учителі фізичної культури загальноосвітніх шкіл (67 осіб).

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи (розкриття у змісті навчальних дисциплін із теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації; озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів); визначено й обґрунтовано сутність підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до

корекційно-оздоровчої роботи як новоутворення у структурі особистості, що засвідчують ефективність їхньої професійної підготовки до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та її структурні компоненти (змістовий, практико-дієвий, оцінний); виявлено критерії (когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-настановний), показники та рівні підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи (високий, достатній, низький); розроблено й апробовано модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, що складається з трьох етапів (узагальнювальний, моделювально-методичний, контрольно-оцінювальний), форм і методів навчальної діяльності студентів; уточнено поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи», «корекційно-оздоровча робота в початковій школі». Подальшого розвитку набули теорія і методика професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці й упровадженні діагностувальної та експериментальної методик підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; комплексу навчально-методичного забезпечення з навчальних дисциплін «Основи корекційної педагогіки і спеціальної психології», «Організація і методика оздоровчої фізичної культури» та спортивно-педагогічних дисциплін, завдання і вправи корекційно-оздоровчої спрямованості, зміст завдань та методичні рекомендації щодо організації корекційно-оздоровчої роботи студентів з учнями в процесі педагогічної практики.

Результати дослідження можуть використовуватись у практиці професійної підготовки у ВНЗ майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, у системі післядипломної підготовки вчителів фізичної культури для вдосконалення знань і вмінь щодо організації та проведення корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, при розробці навчальних програм і методичних матеріалів для вчителів із питань фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку.

Основні положення і результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 138 від 24. 09. 2015 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (акт про впровадження № 231/61 від 20.01.2015 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (акт про впровадження № 2383 від 26.12.2014 р.), Херсонського державного університету (акт про впровадження № 14-28/2097 від 16.10.2015 р.), Одеської ЗОШ № 103 (акт про впровадження № 9 від 03.02.2015 р.).

Достовірність одержаних результатів дослідження забезпечена ґрунтовністю вихідних теоретико-методичних позицій, використанням комплексу методів, відповідних меті, завданням та логіці дослідження, тривалим характером дослідно-експериментальної роботи, статистичною значущістю експериментальних даних.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорено на другому міжнародному конгресі «Миссия учителя в современном мире» (Одесса, 2012 г.), V Міжнародній електронній науково-практичній конференції «Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання» (Одеса, 2014 р.); всеукраїнських: «Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика» (Одеса, 2010 р.), «Традиції та новації сучасної освіти в Україні» (Сімферополь, 2013 р.), «Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі: теорія і практика» (Одеса, 2015 р.), «Проблеми реабілітації» (Одеса, 2013, 2014, 2015 р. р.) науково-практичних конференціях.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 15 публікаціях, із них 6 статей – у фахових виданнях України, 1 – в науковому періодичному зарубіжному виданні, 8 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на 194 сторінках. У тексті вміщено 19 таблиць і 6 рисунків, що обіймають 11 самостійних сторінок. Список використаних джерел налічує 263 найменування (з них 8 – іноземною мовою). 9 додатків подано на 60 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 284 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання і методи дослідження, висвітлено його наукову новизну, практичну значущість, подано відомості про апробацію й упровадження результатів наукового пошуку, структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи»** висвітлено сутність і значення корекційно-оздоровчої роботи засобами фізичного виховання з учнями початкової школи, її місце в загальному напрямі здоров'язбережувального навчання; розглянуто проблему підготовки та сутність підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; уточнено поняття «корекційно-оздоровча робота в початковій школі», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи»; виявлено компоненти підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи; визначено й обґрунтовано педагогічні умови, представлено та описано модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Питання «лікувальної педагогіки», здоров'язбережувальних умов шкільного навчання розглядалися педологами, педагогами та психологами (П. Блонський, Л. Виготський, В. Кащенко, Г. Трошин, С. Шацький та ін.). Ученими було визначено особливу роль і місце вчителя у створенні умов, сприятливих для навчання дітей з особливими потребами розвитку. Доведено, що фізична культура має пріоритетне значення в розвитку й оздоровленні дітей, у корекції та профілактиці порушень їхнього розвитку (Г. Апанасенко, І. Аршавський,

А. Гужаловський, О. Дубогай, М. Єфіменко, Ю. Менхин та ін.). Фізичні вправи є природним засобом корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Під корекційно-оздоровчою роботою в початковій школі розуміємо особливим чином організований педагогічний процес, що охоплює навчальну і повсякденну діяльність дитини, спрямований на виправлення та послаблення відхилень у психофізичному стані учня, формування або реконструкцію індивідуальних якостей особистості з метою її розвитку, повноцінної шкільної адаптації та соціальної інтеграції.

Корекційно-оздоровча робота засобами фізичної культури є складовою здоров'язбережувального навчання учнів початкової школи. Проте вимоги навчального предмета «Фізична культура» не завжди відповідають стану здоров'я, індивідуально-типологічним особливостям розвитку сучасних учнів початкової школи. Змістове наповнення програми з «Фізичної культури» в початковій школі не передбачає спрямованого корекційно-оздоровчого впливу, не пропонує засобів і обсягів фізичного навантаження з метою корекції порушень, з урахуванням різного стану здоров'я учнів. Корекційно-оздоровчий вплив у процесі фізичного виховання забезпечується вчителем фізичної культури відповідно до його підготовленості. Різні напрями здоров'язбережувального шкільного навчання (фізкультурно-оздоровчий, оздоровчо-виховний, освітньо-профілактичний, рекреаційний) і підготовка майбутніх учителів фізичної культури до їх реалізації були предметом дослідження багатьох фахівців (Н. Бєседа, Е. Вільчковський, О. Дубогай, Л. Іванова, Я. Ніфака, В. Ткаченко та ін.). Науковці відзначають недостатню підготовленість майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувального напрямку роботи в загальноосвітній школі в процесі фізичного виховання школярів, недосконалість наявної структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи (Л. Іванова, П. Джурунський та ін.), оскільки сучасна система освіти зорієнтована здебільшого на нормативну модель педагогічної діяльності (Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян та ін.), неузгодженість навчальної інформації між дисциплінами (О. Тимошенко), зорієнтованість спортивно-педагогічних дисципліни на спортивний результат, техніку виконання вправ, питання здоров'язбереження залишаються поза увагою вчених.

Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи ускладнюється тим, що вона є складовою низки навчальних дисциплін психолого-педагогічного, біологічного і спортивно-педагогічного циклів. Нерозробленість алгоритму підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи, змістова неузгодженість навчальної інформації утруднюють розуміння й опанування її студентами, що негативно відбивається на їхній підготовленості до цього виду професійної діяльності.

Під підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи розуміємо організований навчально-виховний процес, спрямований на формування в майбутніх учителів обізнаності із сутністю і завданнями корекційно-оздоровчої роботи в загальноосвітній школі, принципами її побудови та умовами реалізації з учнями початкової школи в різних формах роботи; сформованість діагностичних умінь задля визначення учнів, які

потребують такої роботи, розробку і впровадження методик корекційно-оздоровчого впливу в процесі фізичного виховання учнів початкової школи. Результатом такої підготовки виступає підготовленість майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Підготовленість майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи розглядаємо як новоутворення у структурі особистості, що засвідчує ефективність їхньої професійної підготовки до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. Рівень і якість підготовленості майбутнього фахівця фізичної культури залежить від низки чинників: структури підготовки, особистого ставлення та прагнення до саморозвитку, соціальних, наукових, культурних чинників, що впливають на зміст підготовленості (Н. Башавець, Л. Іванова, Р. Карпюк, Т. Круцевич, О. Тимошенко та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури, навчальних планів напряду підготовки «Фізичне виховання», програмно-нормативних вимог предмета «Фізична культура» дозволив виявити структурні компоненти (змістовий, практико-дієвий, оцінний) підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, визначити й обґрунтувати педагогічні умови реалізації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі, як то: розкриття у змісті навчальних дисциплін із теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації; озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

Виявлені структурні компоненти і педагогічні умови стали підґрунтям побудови моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, що охоплювала три взаємопов'язаних етапи (узагальнювальний, моделювально-методичний, контрольно-оцінювальний), у процесі яких послідовно впроваджувалися виокремлені педагогічні умови в різних формах роботи та видах навчальної діяльності студентів.

У другому розділі **«Експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи»** розкрито експериментальну методику дослідження, схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, висвітлено результати пошуково-розвідувального, констатувального і формувального етапів дослідження.

Пошуково-розвідувальний етап експерименту передбачав анкетування студентів четвертого курсу напряду підготовки «Фізичне виховання» і вчителів-практиків, спостереження за навчальним процесом у ВНЗ та аналіз продуктів діяльності студентів бакалаврату, що засвідчили не підготовленість як студентів, так і вчителів-практиків із фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Було визначено критерії і показники підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. А саме: когнітивний критерій із показниками (обізнаність із завданнями, сутністю й основними поняттями корекційно-оздоровчої роботи засобами фізичної культури в школі; із видами відхилень у стані учнів початкової школи, які потребують корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного виховання; зі спеціальною корекційно-оздоровчою термінологією); операційно-діяльнісний критерій (уміння визначати стан учнів, які потребують корекційно-оздоровчої роботи, розробляти комплексну діагностичну карту; використовувати наявні технології корекційно-оздоровчого впливу на учнів початкової школи в процесі фізичного виховання; добирати засоби і створювати моделі корекційно-оздоровчої роботи для учнів початкової школи відповідно до їхніх особливостей); особистісно-настановний критерій (професійне самовизначення майбутніх учителів фізичної культури до обраної професійно-педагогічної діяльності; особистісна настанова на корекційно-оздоровчу роботу в початковій школі в процесі фізичного виховання учнів; здатність до самоаналізу щодо підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи в процесі фізичного виховання).

Було визначено такі рівні підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи: високий, достатній, низький.

Високий рівень підготовленості був характерний для студентів із вираженим професійним самовизначенням до обраної діяльності та позитивною настановою на корекційно-оздоровчу роботу з учнями початкової школи. Майбутні вчителі цього рівня виявляють ґрунтовні психолого-педагогічні, анатоμο-фізіологічні, корекційно-оздоровчі, спортивно-методичні знання; вони володіють спеціальною корекційно-оздоровчою термінологією; вміють діагностувати відхилення в розвитку учнів, які потребують корекційно-оздоровчої роботи; добре обізнані з наявними корекційно-оздоровчими технологіями і зорієнтовані на їх упровадження в майбутню корекційно-оздоровчу роботу. Студенти цього рівня вміють планувати, проектувати й упроваджувати корекційно-оздоровчу роботу з учнями в початковій школі в різних формах роботи; здатні добирати засоби та розробляти індивідуальні корекційно-оздоровчі програми для учнів початкової школи відповідно до показників їхнього розвитку, стану здоров'я і наявних відхилень, вони володіють уміннями само- та взаємоаналізу, прагнуть до самовдосконалення в корекційно-оздоровчій роботі засобами фізичного виховання.

Достатній рівень підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи притаманний студентам із вираженим професійним самовизначенням до обраної діяльності та ситуативною настановою на корекційно-оздоровчу роботу з учнями початкової школи. Майбутні вчителі цього рівня володіють психолого-педагогічними, анатоμο-фізіологічними, корекційно-оздоровчими, спортивно-методичними знаннями, здебільшого обізнані зі спеціальною корекційно-оздоровчою термінологією, засобами фізичної культури в школі, але не виявляють достатніх умінь щодо діагностування відхилень у розвитку учнів, які потребують корекційно-оздоровчої роботи; обізнані з наявними

корекційно-оздоровчими технологіями, але не завжди вміють їх упроваджувати в майбутню корекційно-оздоровчу роботу; вони планують і проєктують корекційно-оздоровчу роботу з учнями початкової школи в різних формах фізичного виховання, натомість потребують допомоги у визначенні шляхів її реалізації; здатні добирати засоби та розробляти індивідуальні корекційно-оздоровчі програми для учнів початкової школи відповідно до окремих показників їхнього розвитку, стану здоров'я і наявних відхилень. Студенти цього рівня підготовленості володіють уміннями само- та взаємоаналізу, але подекуди їхні оцінки не адекватні; здебільшого працюють над самовдосконаленням в корекційно-оздоровчій роботі засобами фізичного виховання.

Низький рівень підготовленості був характерний для студентів із певною професійною зорієнтованістю на обрану діяльність та відсутністю настанови на корекційно-оздоровчу роботу з учнями початкової школи. Майбутні вчителі цього рівня володіють фрагментарними психолого-педагогічними, анатомо-фізіологічними, корекційно-оздоровчими, спортивно-методичними знаннями; не демонструють поінформованість щодо спеціальної корекційно-оздоровчої термінології; знають лише деякі ознаки відхилень у розвитку учнів, які потребують корекційно-оздоровчої роботи, не виявляють умінь щодо їх діагностування; не обізнані з наявними корекційно-оздоровчими технологіями та їх упровадженням у майбутню корекційно-оздоровчу роботу. Студенти цього рівня відчують значні труднощі в плануванні та проєктуванні корекційно-оздоровчої роботи з учнями в початковій школі, не вміють практично реалізувати наявні проєкти; здатні добирати засоби корекційно-оздоровчого впливу лише за якимось одним показником розвитку або стану здоров'я учня; при розробці індивідуальної корекційно-оздоровчої програми для учнів потребують постійної допомоги. Само- та взаємоаналіз у майбутніх учителів цього рівня здебільшого характеризується необ'єктивністю, вони не прагнуть до самовдосконалення в корекційно-оздоровчій роботі засобами фізичного виховання.

Для визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкових класів було задіяно розроблені автором діагностувальні методики: тестові завдання («Корекційно-оздоровчий словник майбутніх учителів фізичної культури», «Обізнаність майбутніх учителів фізичної культури щодо завдань, сутності та ключових понять корекційно-оздоровчої роботи засобами фізичного виховання», «Знання й уміння виявляти ознаки станів учнів початкової школи, які потребують корекційно-оздоровчої роботи», «Знання й уміння використовувати діагностичні та корекційно-оздоровчі методики у фізичному вихованні учнів початкової школи»), що було представлено відкритими запитаннями з різними варіантами відповідей; методика професійного самовизначення (за О. Вітковською), завдання з виявлення самооцінки («Уміння діагностувати показники психофізичного розвитку молодшого школяра в процесі фізичного виховання», «Уміння конструювати корекційно-оздоровчу роботу в процесі фізичного виховання учнів початкової школи», «Оцінка особистої підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі»), творче завдання («Розробка комплексної діагностичної карти»).

Дані, одержані на констатувальному етапі експерименту, було обчислено за середньоарифметичними показниками, що дозволило виявити наявні у студентів рівні підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. Було з'ясовано, що на низькому рівні перебувало 81% студентів експериментальної групи (далі ЕГ), та 79% – контрольної групи (далі КГ), на достатньому рівні перебувало 16% майбутніх учителів фізичної культури ЕГ і 17% – КГ. Високий рівень підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи на констатувальному етапі засвідчили по 3% студентів ЕГ і КГ.

На формувальному етапі було реалізовано виокремленні педагогічні умови в навчально-виховному процесі ВНЗ на основі міждисциплінарної інтеграції навчальних дисциплін. Експериментальна методика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи передбачала узгодження й алгоритмізацію навчальної інформації таких нормативних дисциплін, як: «Теорія та методика викладання гімнастики», «Теорія та методика викладання рухливих ігор», «Теорія та методика викладання спортивних ігор», «Організація і методика оздоровчої фізичної культури», педагогічна практика та навчальної дисципліни за вибором «Основи корекційної педагогіки і спеціальної психології».

На узагальнювальному етапі відбувалася систематизація й упорядкування уявлень студентів щодо психофізичного розвитку учнів молодшого шкільного віку, їхніх індивідуально-типологічних особливостей; виявлялась обізнаність студентів із показниками й ознаками відхилень у розвитку школярів; способами педагогічного контролю за станом учнів, які вони засвоїли під час вивчення навчальних дисциплін на попередніх курсах. Формами навчання на цьому етапі виступили індивідуальні, групові та колективні заняття зі спортивно-практичних дисциплін і навчальної дисципліни «Основи корекційної педагогіки і спеціальної психології». Лекційні заняття було спрямовано на розширення знань майбутніх учителів фізичної культури щодо корекційно-оздоровчих можливостей певних видів фізичних вправ, поінформованості щодо кількості учнів ЗОШ із порушеннями розвитку, які потребують корекційно-оздоровчого втручання.

На практичних заняттях студенти навчалися визначати ознаки відхилень, діагностувати рухові, сенсорні, поведінкові, психічні порушення. Для цього актуалізувалися знання, що було отримано в процесі вивчення навчальних дисциплін «Анатомія людини», «Педагогіка», «Психологія», «Методика досліджень у фізичному вихованні». Майбутніх учителів фізичної культури ознайомили з назвами і характеристикою станів учнів початкової школи, що відхиляються, вчили добирати вправи для їх корекції, збагачували словник корекційно-педагогічними термінами (шкільна дезадаптація, негативізм, інфантильність, упертість, девіантна поведінка, імпульсивність, педагогічна занедбаність тощо). У процесі виконання вправ на практичних заняттях зі спортивних дисциплін не лише з настановою на спортивний результат, а й з аналізом можливостей щодо корекції та оздоровлення за рахунок зміни навантаження, вихідного положення, темпу виконання, розширювали не тільки знання, але й чуттєвий досвід студентів. Вони навчалися знаходити раціональні

режими роботи, що сприяло формуванню пошуково-дослідних умінь, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Збагачення лексичного запасу корекційно-оздоровчого спрямування (гіподинамія, рухова депривація, корекція постави, дезонтогенез, гіперактивний, децелерація, амбідекстр, загартовуючі процедури, рекреація, мінімальна дисфункція тощо) позитивно впливало на загальну освіченість студентів, сприяло свідомому засвоєнню спеціальних знань, спонукало до самоорганізації, самоаналізу своєї навчально-професійної діяльності. Майбутні вчителі фізичної культури узгоджували отримані знання і вміння з програмно-нормативними вимогами предмета «Фізична культура: 1-4 класи», навчалися добирати вправи спрямованого корекційно-оздоровчого впливу відповідно до заданих параметрів. Запропоновані завдання мали рівневий характер, що надавало можливості реалізувати особистісно зорієнтований підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі. На цьому етапі було реалізовано першу педагогічну умову: розкриття у змісті навчальних дисциплін із теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації.

Метою другого – моделювально-методичного – етапу було формування у студентів умінь організовувати психолого-педагогічне спостереження й оцінювання рухового, функціонального, психо-емоційного станів учнів початкової школи в процесі фізичного виховання, набуття досвіду комплексного діагностування фізичного стану учнів початкових класів як передумови корекційно-оздоровчої роботи; розробки комплексів і програм корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи в урочній та позаурочній роботі з урахуванням отриманих діагностичних даних; формування доречної мовленевої поведінки в різних педагогічних ситуаціях. На цьому етапі майбутніх учителів фізичної культури було задіяно до вивчення таких навчальних дисциплін: «Основи корекційної педагогіки і спеціальної психології», «Організація і методика оздоровчої фізичної культури», «Теорія та методика викладання гімнастики», «Теорія та методика викладання рухливих і спортивних ігор». Провідними формами роботи виступили лекції, практичні заняття, навчальні проекти, самостійна робота студентів. На лекційних заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін майбутніх учителів фізичної культури вчили створювати відповідні корекційно-оздоровчі умови для молодших школярів засобами гімнастики (спортивних ігор), ознайомили з методиками корекційно-оздоровчої роботи засобами фізичної культури. У навчально-виховному процесі було задіяно лекції-дискусії, проблемні лекції.

На практичних заняттях майбутні вчителі фізичної культури навчалися комплексно діагностувати психофізичні стани, брали участь в організованих спостереженнях та заняттях з гімнастики і спортивних ігор, опановували діагностичні («Впізнай себе», «Ти мені, я – тобі», «У кого більше?», «Скільки сил залишилось?») та корекційні (корекція імпульсивності «Заборонений номер», запобігання агресивної поведінки «Хто приємніший?», корекція особистих рис «Мені подобається») методики. Відповідні вправи і завдання виконувались як індивідуально, так і групами, студенти аналізували, обговорювали отриманий

результат, визначали необхідність корекційно-оздоровчої роботи, її види, умови реалізації. Результатом цієї роботи було виготовлення майбутніми вчителями фізичної культури комплексної діагностичної карти. На практичних заняттях студенти залучалися до розробки комплексів корекційно-оздоровчих вправ для учнів молодшого шкільного віку відповідно до певного розділу програмного матеріалу навчального предмета «Фізична культура: 1-4 клас» («Корекція просторово-часових уявлень школяра засобами «школи м'яча», «Корекційно-оздоровча робота засобами бігу та ходьби для учнів підготовчої групи», «Корекція гнучкості засобами «школи культури рухів», «Корекція координаційних умінь стрибковими вправами» тощо); розробляли моделі корекційно-оздоровчої роботи засобами фізичної культури для позаурочної роботи («Рухлива гра «Третій зайвий» і корекційно-оздоровчі умови її проведення в групі подовженого дня», «Корекція зору засобами бадмінтону в позаурочній роботі», корекційні вправи з м'ячем для зняття психо-емоційної напруги «Хочу віддати», «Обери друга» тощо). Ґрунтовність цих розробок забезпечувалась як результатами комплексного діагностування, так і особистим чуттєвим досвідом студентів щодо впливу фізичних вправ на організм та його системи. Майбутніх учителів стимулювали до самоаналізу і взаємоаналізу представлених комплексів, пошуку оптимального варіанта для досягнення визначеної корекційно-оздоровчої мети.

Самостійна робота студентів полягала у складанні тематичного словника спеціально спрямованої лексики, вони розробляли кросворди з корекційно-оздоровчою і спортивно-професійною лексикою («Кроки здоров'я», «Квітка знань», «Туристи»), залучалися до виконання тематичних проектів з їх подальшою презентацією й обговоренням («Корекційні можливості парних вправ», «Профілактика девіантної поведінки школярів засобами фізичної культури та спорту», «Фізична культура як чинник корекції психо-емоційних станів учнів початкової школи»). Це сприяло формуванню професійного мовлення майбутнього вчителя фізичної культури, достатнього для розуміння й обговорення певних діагнозів із логопедом, психологом чи лікарем і водночас, відповідно до професійної етики, вимагало від студента самооцінки та самоконтролю. З метою закріплення набутих умінь було використано рольові ігри («Батьківська година», «Педагогічна нарада»), розв'язувалися педагогічні ситуації. На цьому етапі було реалізовано другу педагогічну умову – озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

Метою завершального – контрольного-оцінного – етапу було формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь оцінювання різних проектів корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного виховання учнів початкової школи, залучення їх до оцінно-контрольної діяльності в процесі навчально-професійної підготовки як умови формування професійної рефлексії. Для її досягнення студенти включалися в активну корекційно-оздоровчу роботу: аналізували стан здоров'я учнів; брали участь у вимірюванні фізичної підготовленості школярів, її оцінюванні й аналізі одержаних результатів за різними станами здоров'я; збагачували знання і досвід використання оздоровчих методик, навчалися аналізувати й оцінювати різні корекційно-оздоровчі програми і визначати доцільність їх застосування за певними відхиленнями, прогнозувати

результат їх впливу на учнів різних груп здоров'я; навчалися проводити поточний контроль фізіологічних показників у процесі фізичного навантаження школярів.

На цьому етапі підготовка майбутніх учителів фізичної культури здійснювалась у трьох напрямках: аудиторна й поза аудиторна робота студентів, педагогічна практика в ЗОШ, оцінно-контрольна діяльність.

На аудиторних заняттях з навчальної дисципліни «Організація і методика оздоровчої фізичної культури» студенти усвідомлювали сутність понять «оздоровча система», «оздоровче дихання», «кінезотерапія», «біологічна потреба в рухах», майбутніх учителів фізичної культури ознайомили з оздоровчими системами К. Купера, В. Дікуля, П. Іванова О. Стрельнікової, Ю. Першина, хатхайога, збагачували знання щодо методики їх використання в роботі з учнями початкової школи. У поза аудиторній роботі студенти опановували й апробовували найбільш поширені оздоровчі системи, з'ясовували механізм їх впливу на організм. На практичних заняттях майбутні вчителі фізичної культури аналізували їх оздоровчий вплив за різними показниками здоров'я і фізичного розвитку, обговорювали доречність використання в роботі з учнями початкової школи, уточнювали технічні умови виконання та методичні прийоми впровадження їх у процес фізичного виховання. Це сприяло усвідомленню студентами необхідності особистої підготовленості до організації і проведення корекційно-оздоровчої роботи, стимулювало їхню активну професійну діяльність у корекційно-оздоровчому напрямі з учнями початкової школи.

Важливою складовою навчальної діяльності студентів на цьому етапі була педагогічна практика, у процесі якої студенти занурювалися в навчально-професійну діяльність, спрямовану на реалізацію методичних умінь корекційно-оздоровчої роботи в процесі фізичного виховання учнів початкової школи. У ході цієї діяльності майбутні вчителі фізичної культури мали можливість осмислити педагогічні явища та факти, закономірності й особливості розвитку дітей (особливість статево-вікових показників розвитку, індивідуально-типологічні особливості розвитку, ознаки «кризи 7 років», гетерохронність розвитку, акселерація і децелерація тощо). У процесі практики студенти виконували такі корекційно-оздоровчі завдання: провести аналіз стану здоров'я і фізичної підготовленості закріпленого класу та визначити учнів, які потребують корекційно-оздоровчої роботи; провести комплексне діагностування цих школярів, скласти діагностичну карту, розробити програму корекційно-оздоровчої роботи з ними; провести діагностування і моніторинг стану учнів (поточний, терміновий, контрольний, тестування показників фізичної підготовленості, визначення індексу фізичного розвитку). Упродовж практики студенти проводили уроки фізичної культури та позаурочні заходи з колективом учнів із різними показниками їхнього розвитку, станом здоров'я, індивідуально-типологічними характеристиками; розробляли індивідуально спрямовані моделі корекційно-оздоровчої роботи («Програма корекційно-оздоровчої роботи для учнів з порушенням зором» за методикою М. Норбекова, «Фізичні вправи для зміцнення м'язів ока» за методикою Е. Аветісова, «парадоксальна» гімнастика, за О. Стрельніковою, «Вправи для корекції косолапості», «Корекція статури вправами з гімнастичним

обручем», «Корекція працездатності біговими вправами» тощо), які реалізували з учнями початкової школи в позаурочній роботі.

Оцінно-контрольний напрям підготовки на цьому етапі реалізувався у такий спосіб: студенти проводили само- та взаємооцінювання конспектів уроків із фізичної культури (чи позаурочних занять), у яких аналізували наявність змістової корекційно-оздоровчої складової (певні вправи і вихідні положення, диференціація завдань для основної та підготовчої груп); варіативність навантаження (поступовість навантаження, інтервали відпочинку для різних груп учнів, кількість і темп виконання з урахуванням груп здоров'я, статі). В організаційно-методичних вказівках конспекта вказували як певні методичні прийоми, так і прогнозований корекційний (або оздоровчий) результат. Вони вдавалися до спостереження, взаємоаналізу уроків (чи занять), на яких виконували хронометраж, перевіряли динаміку навантаження, щільність, аналізували запланований і фактичний рівень фізичного навантаження, оцінювали корекційний та оздоровчий ефект для учнів основної і підготовчої груп, виконували завдання на самооцінку. Це налаштовувало майбутніх учителів фізичної культури на творчий, відповідальний підхід до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, формувало вміння критично оцінювати її результати.

Методами навчальної діяльності студентів на цьому етапі були планування (уроків фізичної культури і позакласних заходів), проектування (створення індивідуальних моделей корекційно-оздоровчої роботи та групових проєктів), моніторинг (рівня фізичної підготовленості, навчальної успішності, стану здоров'я учнів), корекційно-оздоровча робота в процесі навчальної діяльності (диференціація дозування і темпу виконання для учнів основної та підготовчої груп, варіативність вихідних положень, певна особливість дихання в процесі виконання), корекційно-оздоровча і корекційно-розвивальна робота в процесі позакласної та позашкільної діяльності (використання вправ, ігрових завдань, рухових ігор різної інтенсивності, на розслаблення, з промовками, проведення їх на відкритому повітрі, певне комплектування груп тощо). На цьому етапі було реалізовано педагогічну умову: набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

По завершенні формувального етапу експерименту проведено прикінцеве обстеження, метою якого було виявлення змін у рівнях підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи в експериментальній і контрольній групах. Порівняльні дані констатувальних (КЗ) і прикінцевих (ПЗ) зрізів подано в таблиці.

**Динаміка рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичної культури
до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи
(констатувальний і прикінцевий зрізи)**

Група	Рівні підготовленості (%)					
	Високий		Достатній		Низький	
	КЗ	ПЗ	КЗ	ПЗ	КЗ	ПЗ
Експериментальна	3	16,6	15,8	38,1	81,2	45,3
Контрольна	3,3	8,4	17,2	29,1	79,5	62,5

Як бачимо з таблиці, впровадження моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи засвідчило значні позитивні зрушення в рівнях підготовленості студентів експериментальної групи порівняно з контрольною. Так, в ЕГ високого рівня досліджуваної підготовленості досягли 16,6% студентів (було – 3%), у КГ – 8,4% (було – 3,3%). Достатній рівень по завершенні експерименту засвідчили: в ЕГ – 38% майбутніх учителів фізичної культури (було – 15,8 %), у КГ – 29,1% (було – 17,2%). На низькому рівні залишилося в ЕГ – 45,3% студентів (було – 81,2%), а в контрольній – 62,5% (було – 79,5%). Відмінності між результатами ЕГ і КГ за t-критерієм із ймовірністю 0,99 мали достовірний характер.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, що полягає у визначенні й обґрунтуванні педагогічних умов, розробці моделі й експериментальної методики реалізації цього процесу в навчально-професійній підготовці студентів – майбутніх учителів фізичної культури.

1. З'ясовано, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи забезпечується комплексною дією чинників навчально-виховного процесу ВНЗ: впливом практичного стану освіти у ВНЗ, вимогами і потребами шкільної освіти в галузі фізичної культури. Під підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи розуміємо організований навчально-виховний процес, спрямований на формування в майбутніх учителів обізнаності із сутністю і завданнями корекційно-оздоровчої роботи в загальноосвітній школі, принципами її побудови та умовами реалізації з учнями початкової школи в різних формах роботи; сформованість діагностичних умінь задля визначення учнів, які потребують такої роботи, розробку і впровадження методик корекційно-оздоровчого впливу в процесі фізичного виховання учнів початкової школи. Її результатом є підготовленість майбутніх

учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи, що розглядається як новоутворення у структурі особистості, яке засвідчує ефективність їхньої професійної підготовки до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

2. Під корекційно-оздоровчою роботою в початковій школі розуміємо особливим чином організований педагогічний процес, що охоплює навчальну і повсякденну діяльність дитини, спрямований на виправлення та послаблення відхилень у психофізичному стані учня, формування або реконструкцію індивідуальних якостей особистості з метою її розвитку, повноцінної шкільної адаптації та соціальної інтеграції. Корекційно-оздоровча робота засобами фізичної культури в початковій школі спрямована на активне оздоровлення учнів і корекцію наявних відхилень розвитку, їхню адаптацію до вимог навчального предмета «Фізична культура» з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей розвитку через спеціально організовану доцільну рухову активність дитини в процесі шкільного навчання.

3. Визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи: розкриття у змісті навчальних дисциплін із теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації; озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів.

4. Визначено й обґрунтовано компоненти (змістовий, практико-дієвий, оцінний), критерії (когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-настановний) та показники підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; виявлено й схарактеризовано рівні такої підготовленості (високий, достатній, низький). З'ясовано, що більшість майбутніх учителів фізичної культури на констатувальному етапі дослідження перебували на низькому рівні підготовленості до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи.

5. Розроблено й апробовано модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, що впроваджувались поетапно. На першому етапі – узагальнювальному – відбувалася систематизація уявлень студентів про індивідуально-типологічні особливості розвитку дитини, ознаки різних станів здоров'я та їх прояви, вимоги шкільної програми із фізичної культури щодо розвитку та підготовленості учнів, збагачувався чуттєвий досвід і корекційно-оздоровчий словник. Другий етап – моделювально-методичний – був пов'язаний із набуттям майбутніми вчителями фізичної культури досвіду спостереження, тестування, комплексного діагностування, розробки програм і моделей корекційно-оздоровчої роботи з фізичного виховання учнів початкової школи з урахуванням особливостей їхнього фізичного розвитку і стану здоров'я, способів методичного забезпечення цих моделей. Третій етап – контрольний – забезпечив адекватне оцінювання майбутніми вчителями якості розроблених

методик корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, умов щодо самооцінювання і взаємооцінювання підготовленості до реалізації проєктів з корекції та оздоровлення учнів початкової школи засобами фізичного виховання.

На кожному етапі послідовно реалізовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. Формами реалізації виступили: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, навчальні проєкти, настановчі конференції, педагогічна практика тощо, які впроваджувались у межах навчальних дисциплін з теорії та методики фізичного виховання, викладання окремих видів спорту, оздоровчої фізичної культури, психолого-педагогічної підготовки. Було реалізовано як традиційні методи навчання, так й інтерактивні види навчальної діяльності: проблематизація, проєктна діяльність, диспути, рольові ігри тощо.

6. Установлено, що впровадження моделі й експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи дозволило досягти позитивних змін у рівнях підготовленості студентів ЕГ порівняно з КГ. Так, в ЕГ високий рівень підготовленості засвідчили 16,6% студентів (було 3%), достатній рівень збільшився з 15,8% до 38,1%, низький рівень зменшився з 81,2% до 45,3%. У КГ високого рівня досягли 8,4% майбутніх учителів фізичної культури (було 3,3%), достатнього рівня – 29,1% (було 17,2%), на низькому рівні залишилось 62,5% студентів (було 79,5%).

Проведене дослідження не розкриває всіх питань підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в розробці теоретичних засад, моделі і методики вдосконалення підготовки вчителів до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи засобами фізичної культури в системі післядипломної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Токарева С. В. Законодавча база фізкультурно-спортивної клубної роботи загальноосвітньої школи / С. В. Токарева // Наука і освіта. – 2010. – №7/ LXXXXI. – С. 248–251.

2. Токарева С. В. Проблема корекційно-оздоровчої роботи в початковій школі та шляхи її вирішення / С. В. Токарева // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: збірник наукових праць. – 2012. – № 9–10. – С. 17–21.

3. Токарева С. В. Аналіз готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи корекційно-оздоровчої спрямованості в загальноосвітніх школах / С. В. Токарева // Наука і освіта. – 2013. – № 3 / CXIII. – С. 178–181.

4. Токарева С. В. Значення корекційно-оздоровчої роботи і готовність майбутніх учителів фізичної культури до її проведення / С. В. Токарева // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2013. – № 47. – С. 44–49.

5. Токарева С. В. Напрями та умови активізації корекційно-оздоровчої роботи в початкових класах ЗОШ / С. В. Токарева // Наука і освіта. – 2014. – № 4 / СХХІ. – С. 149–153.

6. Токарева С. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в школі / С. В. Токарева // Наука і освіта. – 2015. – № 9 / СХХХУІІІ. – С. 189–190.

7. Токарева С. В. Коррекционно-оздоровительная работа в школе и методика подготовки будущих учителей физической культуры к ее проведению / С. В. Токарева // Концепт – 2015. – № 8; Режим доступа до журн. : [http:// www. e-koncept.ru/2015/ 15296.htm](http://www.e-koncept.ru/2015/15296.htm). –ISSN 2304-120X.

8. Токарева С. В. Етапи формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи в загальноосвітній школі / С. В. Токарева // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : збірник наукових праць. – 2015. – № 1. – С. 83–90.

9. Токарева С. В. Актуальні напрями корекційно-оздоровчої роботи в початкових класах ЗОШ / С. В. Токарева // V Міжнар. електронна науков.-практ. конф. [Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання], (Одеса, 21–25 квітня 2014.) – С. 122–124.

10. Токарева С. В. Готовність майбутніх учителів фізичного виховання до організації корекційно-оздоровчої роботи в школі / С. В. Токарева // Матер. II Міжнародного конгресу, присвяченого 195-й річниці Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського [Місія вчителя в сучасному світі], (Одеса, 27–30 вересня, 2012). – С. 203–205.

11. Токарева С. В. Формирование коррекционно-оздоровительной компетентности будущих учителей физической культуры, как составляющая их профессиональной готовности / С. В. Токарева // Матер. III междунар. научно-практ. конф. Курского госуд. университета [Современные проблемы теории, практики физической культуры, спорта и туризма], (Курск, 13 ноября 2014). – С. 34–39.

12. Токарева С.В. Питання оптимізації фізкультурно-спортивної роботи в законодавчих документах / С. В. Токарева // Матер. Всеукр. науково-практ. конф. [Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика], (Одеса, 7–8 жовтня 2010 р.) – С. 91–93.

13. Токарева С. В. Особиста культура майбутнього вчителя фізичної культури як складова професійної підготовки / С. В. Токарева // Матер. науково-практич. конф. [Проблеми реабілітації], (Одеса, 1 березня 2013). – С. 230–233.

14. Токарева С. В. Індивідуально-типологічні особливості молодших школярів як умова корекційно оздоровчої роботи / С. В. Токарева // Матер. науково-практич. конф. [Проблеми реабілітації], (Одеса, 28 березня 2014). – С. 210–214.

15. Токарева С. В. Формування професійного корекційно-оздоровчого мовлення майбутніх учителів фізичної культури / С. В. Токарева // Матер. науково-практич. конф. [Проблеми реабілітації], (Одеса, 24 квітня 2015). – С. 168–170.

АНОТАЦІЯ

Токарева С. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2016.

У дисертації вперше науково обгрунтовано й апробовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи (розкриття у змісті навчальних дисциплін з теорії і методики фізичного виховання сутності, мети корекційно-оздоровчої роботи та принципів її організації; озброєння студентів методикою організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи; набуття майбутніми вчителями фізичної культури досвіду практичної організації корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи та критичного оцінювання її результатів); визначено структурні компоненти (змістовий, практико-дієвий, оцінний) критерії (когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-настановний) й показники, якісні характеристики рівнів (високий, достатній, низький) підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи. Розроблено модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи з учнями початкової школи, яка впроваджувалася на узагальнювальному, моделювально-методичному та контрольно-оцінювальному етапах. Уточнено поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до корекційно-оздоровчої роботи», «корекційно-оздоровча робота в початковій школі».

Ключові слова: підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, підготовленість, корекційно-оздоровча робота, учні початкової школи, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Токарева С. В. Подготовка будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2016.

В диссертации определена сущность феномена «подготовленность будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы», уточнены понятия «коррекционно-оздоровительная работа в начальной школе», «подготовка будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе».

Подготовленность будущего учителя физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы – это результат профессиональной подготовки студента в педагогическом ВУЗе, выражающийся в

формировании новообразований в структуре личности, которые свидетельствуют об эффективности ее профессиональной подготовки к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы.

Выявлены и обоснованы педагогические условия (раскрытие в содержании учебных дисциплин по теории и методике физического воспитания сущности, цели коррекционно-оздоровительной работы и принципов ее организации; вооружение студентов методиками организации коррекционно-оздоровительной работы с учащимися начальной школы; приобретение будущими учителями физической культуры опыта практической организации коррекционно-оздоровительной работы с учащимися начальной школы и критического оценивания ее результатов); определены компоненты (содержательный, практически-действенный, оценивающий), критерии (когнитивный, операционно-деятельностный, личностно-ориентированный) и показатели, охарактеризованы уровни (высокий, достаточный и низкий) подготовленности будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы.

Модель и экспериментальная методика подготовки будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы предусматривали поэтапную целенаправленную работу и реализацию выявленных педагогических условий (на обобщающем этапе упорядочивание и систематизацию знаний студентов о психофизическом, индивидуально-типологическом развитии учащихся начальной школы, о видах нарушений и их признаках; на модельно-методическом этапе обеспечивалась подготовка студентов к освоению комплексных диагностических методик с оформлением диагностических карт, накопление знаний и умений по созданию комплексов, программ и моделей коррекционно-оздоровительной работы с учащимися начальной школы; на контрольно-оценочном этапе студенты погружались в активную коррекционно-оздоровительную работу в процессе учебно-профессиональной деятельности и во время педагогической практики в школе).

Результатами формирующего этапа эксперимента была подтверждена эффективность предложенной модели и методики подготовки будущих учителей физической культуры к коррекционно-оздоровительной работе с учащимися начальной школы.

Ключевые слова: подготовка, будущие учителя физической культуры, подготовленность, коррекционно-оздоровительная работа, учащиеся начальной школы, педагогические условия.

SUMMARY

Tokareva S. V. Preparation of the future teachers of physical education to correcting and health work with elementary school students. - On the manuscript.

The dissertation for scientific degree of candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional education. – State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy" Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2016.

For the first time scientifically proved and tested pedagogical conditions of preparation of future teachers of physical education to correcting and health work with students of primary school (opening in the content of educational courses on the theory and methodology of physical education essence, the purpose of correcting and health work and principles of the organization; arming students methodology of correcting and health work with students of primary school, acquiring future teachers of physical education practical experience of correcting and health work with elementary school students and a critical assessment of its results); the structural components (substantial, practice-effective, evaluation) criteria (cognitive, structural and organizational, student-oriented) and performance, quality characteristics levels (high, sufficient and low) preparing of future teachers of physical education to correcting and health work. The model and experimental methods of preparation of future teachers of physical education to correcting and health work with elementary school students, which was implemented on generalized modeling and methodical control and evaluative stages. The concept of "preparing of future teachers of physical education to correcting and health work", "correcting and health work in elementary school."

Keywords: preparing, future teachers of physical education, correcting and health work, the students of elementary school.

Підписано до друку 11.04.2014.

Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60х88/16 Зам. № 1290/16.

Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.

м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60

т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.